

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Jild 3, Son 7/S

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/7 (3)-2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Тошкент давлат юридик университети.

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги

педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарқанд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодири Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

- Холлиев Азизбек Гўзалович*
РОССИЯ-АМЕРИКА САВДО АЛОҚАЛАРИ ТАРИХИДАН (XVIII АСР ЎРТАЛАРИ – XIX АСР
БИРИНЧИ ЯРМИ) 7-13
- Юлдашев Саиданварбек Бахромжон ўғли*
ФАРҒОНА СОМОНИЙЛАРИ ТАРИХИДАН ЛАВҲАЛАР 14-25
- Бобожонов Шавкат Улуғбекович*
ФЕНОМЕН БАХАУДДИНА НАКШБАНДИ В ПАЛОМНИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЕ НАСЕЛЕНИЯ
БУХАРСКОГО ОАЗИСА 26-31
- Raxmonqulova Masuma Mengniqulovna*
ZARDUSHTIYLIK DINIGA OID YOZMA MANBALARNING ARXEOLOGIK MANBALARDA AKS
ETISHI 32-39
- Isarov Umidulla Isar o'g'li*
“ILK KO'CHMANCHILAR” ATAMASI MUAMMOSI 40-45
- Исламов Шарифжон Ганиджанович*
“КЕНГАШ” ЖУРНАЛИДА СИЁСИЙ, ДИНИЙ ВА ИЖТИМОЙ МУАММОЛАРНИНГ
ЁРИТИЛИШИ 46-54
- Фарманова Гулнара Комилевна*
АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ РАБОТЫ И ИССЛЕДОВАНИЯ НА ТЕРРИТОРИИ САМАРКАНДСКОГО
СОГДА В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XX ВЕКА (НА ПРИМЕРЕ РАБОТ Г.В.ГРИГОРЬЕВА И
А.И.ТЕРЕНОЖКИНА)..... 55-64

8.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

- Ablazov Nurillo Xusanboyevich*
QURILISH KORXONALARIDA DAROMAD VA XARAJATLARNI TAN OLISHNING XALQARO
STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 65-71
- Kunduzova Kumrixon Ibragimovna*
ONLAYN MOLIYAVIY XIZMATLARNING XUSUSIYATLARI 72-79
- Пардаев Мамаюнус Қаршибаевич, Бабаназарова Севара Абдиназаровна*
ИНСОН КАПИТАЛИ ТУШУНЧАСИНИНГ МАЗМУНИ, ТАРКИБИ ВА УНИ ИФОДАЛОВЧИ
КЎРСАТКИЧНИ АНИҚЛАШ ЙЎЛЛАРИ 80-90
- Norkochkarov Abdulaziz Ziyadullaevich*
PRACTICAL ASPECTS OF CREATING COST ESTIMATE IN BUDGET ORGANIZATIONS 91-98
- Темиров Шохрухжон Пулатхўжа ўғли*
КИЧИК БИЗНЕС РИВОЖЛАНИШИ ОМИЛЛАРИ, ДАРАЖАЛАРИ ВА БАРҚАРОРЛИГИДА
ИННОВАЦИОН БОШҚАРИШ САМАРАДОРЛИГИ (ФАРҒОНА ВИЛОЯТИ
МИСОЛИДА)..... 99-108

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

- Raximova Dildora Abzalovna*
GLOBAL MUAMMOLAR FALSAFASI 109-114

Искандаров Жаҳонгир Шарипович
ИНТУИЦИЯ ВА УНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАЛҚИНЛАРИ 115-121

Hadjamuratova Matlyuba Xashimovna
YOSHLARNI IJTIMOYI NIMOYA QILISHNING INNOVATSION XUSUSIYATLARI 122-128

10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Axmedov Oybek Saparbaevich
ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДА СОЛИҚ-БОЖХОНА ТЕРМИНОЛОГИЯСИДА АНТОНИМИЯ
ҲОДИСАНИНГ ЎРНИ 129-137

Rasulova Gulbahor
AYRIS MYORDOK IJODIGA ILMIY-NAZARIY YONDASHUVLAR 138-143

Norqobilov Sanjar Rahmat o'g'li
KOGNITIV LINGVISTIKA FANINI TAQQOSLASHNING UMUMIY TENDENSIYALARI 144-149

*Bobojonov Dilshod Jumaqul ugli, Halilova Shohista Muhammadi qizi, Umarova Maftunbonu
Umidjanovna, Turdaliyeva Shahnoza O'ktamovna, Gulnora Xolmurodova Sattorovna*
LINGUISTIC FEATURES OF THE MODERN NEWSPAPER LANGUAGE: ANALYSIS AND
RESEARCH 150-159

*Sodikova Bakhtigul Ibodullaevna, Berdiyev Suhrob Sobirovich, Togaev Bobur Erkin ugli, Hafizov
Sarvar Boborajab ugli, Maxsumov Rustam Maxamadiyevich*
CHARACTERISTICS OF THE NEO-VICTORIAN NOVEL IN THE "FRENCH LIEUTENANT'S
WOMAN" BY JOHN FOWLES 160-166

Xolmuxamedov Baxtiyor Farxodovich
O'ZBEK TILIDA YARATILGAN CHAPPA (TERS) LUG'ATLAR HAQIDA 167-176

12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР

Тўраев Сардор Абдухаким ўғли
БАЪЗИ ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАРДА ИНТЕРНЕТ ТАРМОҒИДАН Фойдаланиб содир
ЭТИЛАДИГАН ТАЛОН-ТОРОЖ ЖИНОЯТЛАРИ УЧУН ЖАВОБГАРЛИК
МАСАЛАЛАРИ 177-187

13.00.00 - ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Kaziyeva Turg'unoy Tursunbayevna
MATNING GERMENEVTIK KONTSEPTSIYASI VA KOGNITIV GERMENEVTIKA 188-192

Xaydarov Azamjon Asqarovich
"OZIQ OVQAT TECHNOLOGIYASI YO'NALISHI" TALABALARINI UMUMIY KIMYO KURSINI O'QITILISHDA
INTEGRATIV TAKOMILLASHTIRISHNING ILMIY METODIK ASOSLARI 193-198

Allamurodova Sabohat Ibodullayevna
ADABIY TA'LIM TIZIMIDA KULTUROLOGIK YONDASHUV 199-204

Gaybullaeva Yulduz Anvarovna
PROFESSIONAL AND AESTHETIC APPROACH TO TYPES OF WOMEN'S CLOTHING 205-210

08.00.00 – Иқтисодиёт фанлари

Kunduzova Kumrixon Ibragimovna,
Farg'ona politexnika instituti, dotsent,
“Buxgalteriya hisobi va audit kafedrası” i.f.n. dotsenti,
e-mail: k.kunduzova@ferpi.uz,

ONLAYN MOLIYAVIY XIZMATLARNING XUSUSIYATLARI

Annotatsiya. Ushbu o'rganish an'anaviy bank va moliyaviy xizmatlar hali ham keng tarqalgan bo'lsada, bugun mijozlarning onlayn moliyaviy xizmatlar: elektron to'lovlar, onlayn savdolar, internet-trending, onlayn-banking kabi yangicha interaktiv onlayn mahsulotlariga ko'proq murojaat qilinayotgani asos qilib olingan. Iste'molchilar banklar bilan shaxsan emas, balki ilovalar orqali muloqot qilishni afzal ko'risha boshladilar. Bundan tashqari, ko'p odamlar moliyaviy operatsiyalarda an'anaviy hamyondan ko'ra smartfon muhimroq deb hisoblashadi.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, raqamli texnologiyalar, internet-banking, internet-trending, FOREX bozori, virtual tovarlar.

Kunduzova Kumrixon Ibragimovna,
Ferghana Polytechnic Institute,
Candidate of Economics, Associate Professor of
the Department of Accounting and Audit,

FEATURES OF ONLINE FINANCIAL SERVICES

Abstract. This study is based on the fact that, although traditional banking and financial services are still common, today customers are increasingly resorting to innovative interactive online products, such as online financial services: electronic payments, online sales, Internet trends, online banking. Consumers began to prefer to communicate with banks not in person, but through applications. In addition, many people believe that a smartphone is more important in financial transactions than a traditional wallet.

Keywords: digital economy, digital technologies, Internet banking, Internet trading, FOREX market, virtual goods.

Кундузова Кумрихон Ибрагимовна,
Ферганский политехнический институт,
к.э.н., доцент кафедры «Бухгалтерский учет и аудит»,

ОСОБЕННОСТИ ФИНАНСОВЫХ ОНЛАЙН-СЕРВИСОВ

Аннотация. Это исследование основано на том факте, что, хотя традиционные банковские и финансовые услуги по-прежнему распространены, сегодня клиенты все чаще прибегают к инновационным интерактивным онлайн-продуктам, таким как онлайн-финансовые услуги: электронные платежи, онлайн-продажи, интернет-тренды, онлайн-банкинг. Потребители стали предпочитать общаться с банками не лично, а через приложения. Кроме того, многие люди считают, что смартфон более важен в финансовых операциях, чем традиционный кошелек.

Ключевые слова: цифровая экономика, цифровые технологии, Интернет-банкинг, интернет-трейдинг, рынок FOREX, виртуальные товары.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V3I7/SY2023N09>

Kirish. Kompyuter texnologiyalarining rivojlanish tendensiyalari, birinchi navbatda Global kompyuter tarmog‘i bilan bog‘liq texnologiyalarning jadal rivojlanishi (Internet), aholiga xizmat ko‘rsatish texnologiyalarida inqilobga olib keldi. Bugungi kunda dunyoning istalgan nuqtasida bir necha daqiqada yetkazib beriladigan tarmoq, cheksiz ko‘p ma‘lumot manbalariga tezkor kirish — imkoniyatlari, chet eldagi suhbatdosh bilan real vaqt rejimida va juda oz haq evaziga muloqot qilish-bu inqilobiy yangiliklarning cheksiz ummoning bir tomchisidir. Shu o‘rinda bugun Internet an‘anaviy turlar farqli o‘laroq yangi istiqbollar ochgan biznes makoni [2]. Shu sababli hozirgi vaqtda xalqaro moliya tizimi tobora global axborot-moliyaviy kompleksga aylanib bormoqda.

Moliyachilar yangi texnologiyalarning imkoniyatlarini birinchilardan bo‘lib baholadilar. Moliyaviy xizmatlar ko‘rsatish sohasi va internetning yangi imkoniyatlarini bir zumda axborot yetkazib berish bo‘yicha birlashtirish yangi sohaning paydo bo‘lishiga olib keldi.

Har qanday iqtisodiyotning samarali moliyaviy tizimisiz ishlashi mumkin emas. Turli darajadagi moliyaviy tashkilotlar ishlab chiqarish sohasiga chuqur kirib boradi, iqtisodiy va ijtimoiy sohaga faol ta‘sir ko‘rsatadi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va butun dunyo bo‘ylab Internet rivojlanishi bilan moliyaviy faoliyatning yangi tushunchalari va shakllari paydo bo‘la boshladi. Natijada, yangi xizmatlar paydo bo‘ladi – moliyaviy Internet xizmatlari, ular jamiyat rivojlanishining hozirgi bosqichida yangi hodisa bo‘lib, keng tadqiqotlarni talab qiladi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Raqamli texnologiyalarni milliy iqtisodiyotning barcha jabhalariga faol joriy etish sharoitida har qanday korxonaning moddiy va moliyaviy oqimlarini boshqarishni avtomatlashtirishning asosiy vazifasi sifatida o‘z moliyaviy strategiyasini ishlab chiqish va yaratish katta ahamiyatga ega.

Shu o‘rinda zamonaviy xizmatlar sifatida bugungi kunda onlayn buxgalteriya xizmatlari tobora kuchayib bormoqda, bunda buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish korxonaning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi, chunki u zarur bo‘lganlarning eng yaxshi operatsiyalar bajarilishini ta‘minlaydi va buxgalteriya hisobining butun jarayonini osonlashtiradi.

Dunyo tadqiqotchilarining fikricha buxgalteriya hisobida axborot texnologiyalaridan foydalanish hatto ishlab chiqarish jarayonlarining qulayligi masalasi emas, balki beqaror bozorda omon qolish usullaridan biridir.

Buxgalteriya axborotlarini raqamli texnologiyalarga transformatsiya qilish, ya‘ni buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish — bu tadbirkorlik va boshqa tashkilotlar faoliyati to‘g‘risida miqdoriy iqtisodiy ma‘lumotlarni olish uchun ma‘lumotlarni doimiy ravishda qayd etish va tahlil qilish imkonini beruvchi dasturiy vositalar to‘plami yordamida hisob ishlarini amalga oshirish va hisobotlarni tayyorlash jarayonidir.

Yuqoridagi mulohazalarga asoslangan xolda buxgalteriya hisobida yangi texnologiyalarni qo‘llash bo‘yicha xorijiy va mamlakatimiz olimlarining turli qarashlarini kuzatish mumkin, misol uchun T.Z Mat “yangi texnologiyalarni hisob ishlarida qo‘llash oqibatida tashkilotlarda tarkibiy o‘zgarishlar kelib chiqadi, kompaniyalarning xarajatlariga

ta'sir qiladi va bozordagi raqobatbardoshlikni hisobga olgan holda ishlab chiqarish jarayonlarini o'zgartiradi" [5; 6 b]. deb ta'kidlaydi

Bu borada yana bir xorijiy olim W. Scott fikri e'tiborlidir "Buxgalteriya hisobida texnologiyadan foydalanish misli ko'rilmagan o'zgarishdir, ya'ni uning ta'siri salbiy yoki ijobiy bo'lganligini aniqlash oson emas. Shuningdek, texnologiyaning afzalligi hisoblagich tomonidan bajariladigan funksiyalarning bajarilishini tezlashtirish uchun bir nechta vositalardan foydalanishdadir. Bu jihatda texnologiya yutuqlari taqdim etayotgan tezlik va samaradorlikni hisobga olgan holda raqobat sharoitida buxgalteriya hisobining jadal rivojlanishiga yordam beradi. Biroq, texnologiyaning kamchiliklaridan biri uning odamlarga qaramligidir. Texnologiya inson innovatsiyasidan paydo bo'ladi, shuning uchun u xuddi shu insoniy xatolarni takrorlaydigan mahsulotdir. Ammo buni yanada mustahkam jarayonlar va avtomatlashtirish bo'yicha ko'proq maqsadli mutaxassislik va ta'lim bilan chetlab o'tish mumkin. Bundan tashqari, yana bir kamchilik kasbning texnologiyaga bog'liqligini ko'rsatadi, ammo ma'lumki, tadqiqotlar hisob-kitoblarni amalga oshirish uchun mavjud bo'lgan hisoblagich yo'qolishini ko'rsatmoqda, bu muallifning bu noto'g'ri fikriga zid keladi" [6; 53 b].

Yuqoridagi fikr va mulohazalardan kelib chirib fikrimizcha buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish dasturiy ta'minotlar hamda elektron platformalardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Shu orqali esa buxgalter ishining bir qismi axborot texnologiyalariga o'tadi. Ularga quyidagilarni keltirishimiz mumkin:

- hisob-kitoblar (masalan, soliqlar va yig'imlar);
- ma'lumotlarni saqlash (e'lonlar, kontragentlar ma'lumotnomalari, shartnomalar va boshqalar);
- yig'ma hisobotlarni yaratish;
- shakllarni to'ldirish (hisob-kitoblar, yo'l varaqalari).

Iqtisodiy axborotlarni bunday tizimlarga transformatsiyalash orqali buxgalterlar vaqtini tejaydi, hisob-kitoblardagi xatolarni bartaraf etadi va kompaniyaning moliyaviy hisobi va byudjetini shakllantirishning shaffofligini oshirishga yordam beradi [7; 3b].

Shu sababdan, buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish iqtisodiy faoliyat ishtirokchilari uchun birdek zarurdir, ya'ni:

1. Kompaniya rahbarlariga: Avtomatlashtirish hujjatlarni qayta ishlash xarajatlarini kamaytiradi va xatolarni yo'q qiladi. Dasturlar tufayli kompaniya menejerlari va egalari daromadlar, zaxiradagi mahsulotlar soni haqida ma'lumotga ega bo'lib, real vaqt rejimida hisob-kitob va biznes operatsiyalarini kuzatishlari mumkin. Muntazam nazoratni amalga oshirish orqali biznes egalari suiiste'mol qilish xavfini kamaytiradi va boshqaruv qarorlari sifatini yaxshilaydi [9; 3b].

2. Davlat buxgalterlariga. Xodimlar o'zlarining odatiy vazifalarini avtomatlashtiradilar: shakllarni to'ldirish, hisob-kitoblarni amalga oshirish, bayonotlar tuzish. Buning o'rniga, buxgalterlar shablon yoki matematik modelga tushirib bo'lmaydigan muhimroq operatsiyalarni bajaradilar. Masalan, bo'limni optimallashtirish, xodimlarni o'qitish va boshqalar [11; 2b].

3. Kompaniyaning barcha xodimlariga. Ular kerakli sertifikat va ko'chirmalarni hamda boshqa hujjatlarni zudlik bilan olishlari mumkin.

4. Mijozlarga. Ular elektron imzo bilan imzolangan sertifikatlar va schyot-fakturalarni masofadan turib olishadi, ishlab chiqarishning to'xtab qolishi va hujjatlarni jo'natishdagi kechikishlar bundan mustasno.

Ushbu subyektlarga buxgalteriya hisobini avtomatlashtirishning afzalligi quyida keltirilgan buxgalteriya hisobi bo'limlarini avtomatlashtirilishi orqali namoyon bo'ladi:

1. Buxgalteriya hisobi. Dasturlar birlamchi hujjatlarning bajarilishini avtomatlashtirish, bank ko'chirmalari va to'lov topshiriqlari bilan ishlash imkonini beradi [8; 2 b].

2. Hujjatlar bilan ishlash. Buxgalteriya dasturlari shartnomalar, schyot-fakturalar va boshqa hujjatlarni yaratish uchun shablonlarni o'z ichiga oladi. Faqat kerakli birini tanlash va ma'lumotlarni kiritish kifoya. Ular Excelga yuklanishi, saqlanishi va buxgalteriya tizimiga joylashtirilishi mumkin.

3. Hisobotlar va soliqlar. Hisobotlar buxgalter tomonidan kiritilgan ma'lumotlarga ko'ra avtomatik ravishda tuziladi. Ularni tekshirish ham avtomatlashtirilgan. Mutaxassis faqat qo'shimcha ma'lumotlarni kiritadi va elektron imzo qo'shadi. Dasturlar shakllarning dolzarbligini mustaqil ravishda kuzatib boradi va ularni yangilaydi.

4. Elektron hujjat aylanishi. Avtomatlashtirilgan tizimlar elektron imzo yordamida hujjatlarni imzolash va ularni almashish imkonini beradi. Dasturiy ta'minot tufayli siz shartnomalarni boshqarishingiz, kompaniya ichida hujjat aylanishini soddalashtirishingiz va saqlash vaqtida hujjatlarni tartibga solishingiz mumkin — qog'oz yo'qotilishi bartaraf etiladi, qidiruv tezlashadi.

5. Kontragentlarni tekshirish. Buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish hisoblarni blokirovka qilish xavfini kamaytirish, soliq xizmatlari bilan bog'liq muammolardan qochish imkonini beradi.

6. Bank muassasalari bilan aloqa. Dasturning banklar bilan integratsiyalashuvi har kuni ko'p ish vaqtini tejash imkonini beradi. To'lovlarni bankka yuborish va mijoz-bankdan yuklab olish mumkin.

Demak, barcha izlanishlardan kelib chiqib aytishimiz mumkinki, buxgalteriya hisobi avtomatizatsiyasi buxgalterlarning ishini sezilarli darajada osonlashtiradi va axborotni qo'lda qayta ishlashga nisbatan quyidagi afzalliklarni beradi:

- asosiy hujjatlardagi rekvizitlarni avtomatik to'ldirish;
- katta hajmdagi ma'lumotlarni tezda qayta ishlash;
- analitik ma'lumotlarni idrok qilish uchun qulay bo'lgan shaklda taqdim etish;
- hisobot registrlarini shakllantirish (hisob-kitob-to'lov bayonnomalari, aylanma-balans varaqalari, kassa kitobi);
- qog'oz tashuvchilar sonini kamaytirish;
- boshqaruv va bo'ysunuvchilar, tashkilot bo'linmalari o'rtasida darhol ma'lumot almashish;
- arifmetik xatolarni istisno qilish;
- nazorat qiluvchi davlat organlari va banklar bilan onlayn muloqot;
- qonunchilikni o'zgartirishga tezkor javob berish qobiliyati.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada ma'lumotlarni tavsiflash, natijalarni qayta ishlash, olingan natijalarni tahlil qilish, bashorat qilishni va tendensiyalarni kuzatish, sintez va analiz, induksiya va deduksiya usullaridan foydalanildi.

Natija va muhokamalar. Turli xil axborot va telekommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirishdagi zamonaviy yutuqlar internet-xizmatlar paydo bo'lgan elektron muhitning shakllanishiga olib keldi, bu subyektlar o'rtasida Butunjahon Internet tarmog'iga kirishni sotib olish va sotish bo'yicha yuzaga keladigan iqtisodiy munosabatlar majmui bo'lib, axborot, konsalting, aloqa va axborot bilan ta'minlashga qaratilgan.

Butunjahon Internet tarmog'i orqali axborot mahsulotlarini taqdim etish imkoniyatlari o'z o'zidan foydalanuvchi ushbu xizmatlarga ehtiyojlarini paydo bo'lishiga sabab bo'ladi. Internet xizmatlarining turlaridan biri bu iste'molchilarning moliyaviy axborot mahsulotlariga bo'lgan ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan onlayn moliyaviy xizmatlar.

Internet-banking bu butun dunyo bo'ylab Internet orqali bank hisob-kitoblarini boshqarish [1]. Internet-banking juda katta va xilma-xil bank texnologiyalari guruhini qamrab oldi, ular orasida quyidagi xizmatlar alohida e'tirof etish mumkin:

- xizmat ko'rsatish sohalari ("xizmat ko'rsatishning boshlang'ich nuqtasida" — front-end);
- operatsion sohada ("yakuniy nuqtada" – backend).

Xizmatlarning birinchi guruhi iste'molchi tanlagan xizmatlar, ikkinchisi moliyaviy tashkilotlar tomonidan qo'llaniladigan texnologiyalardir. Bitta elektron xizmat bank hisob raqamiga, ikkinchisi esa unga bog'langan. Ammo so'nggi yillarda ushbu elektron xizmatlar guruhlari o'rtasidagi farq yo'qolib bormoqda.

Kompyuter orqali bank operatsiyalari iste'molchiga uning holatini tekshirish, pul o'tkazish, to'lovlarni to'lash, shuningdek boshqa operatsiyalarni bajarish, masalan, to'lov topshiriqlarini to'xtatib turish uchun bank hisob raqamiga kirish huquqini beradi. Bundan tashqari, iste'molchilar internetdan individual moliyaviy faoliyat uchun foydalanadilar, masalan, investitsiya hisob-kitoblarini kuzatish, kredit kartalarining holatini kuzatish, kredit, investitsiyalar va sug'urta xizmatlarini onlayn sotib olish [3].

Internet-trending, onlayn savdo, Internet orqali fond va valyuta bozorlarida ishlash. Internet foydalanuvchilari ushbu turdagi moliyaviy xizmatlarning iste'molchilari o'z kompyuterlarida investitsiya portfelini yaratishi, so'ngra barcha kerakli ma'lumotlarni (kotirovkalar, tahlillar, prognozlar) kechiktirmasdan o'z aktivlarini boshqarishi mumkin. Onlayn savdodan yuridik shaxslar, korxonalar va tashkilotlar hamda xususiy investorlar foydalanadilar [4].

Internet-trending bu fond bozorining real vaqt rejimida axborot tarqatish tizimlari majmuidir. Birja ma'lumotlarini oluvchi investorlar ofis yoki uy kompyuterida birjalardagi savdolarning borishini kuzatishi mumkin, ammo eng yaxshi holatda brokerga faqat telefon orqali yoki shaxsan buyurtma berishlari mumkin.

Agar kotirovkalar deyarli har soniyada o'zgarib turishini hisobga olsak, ma'lumotlarni uzatish tezligi va to'g'riligini ta'minlash juda qiyin vazifalardan edi. Internet-trending asosiy afzalligi-bu professional bo'lmagan xususiy investorlarning keng doirasi uchun yuqori daromadli aktivlarga sarmoya kiritish imkoniyatidir. Internet-trending -bu internetdan foydalangan holda investitsiyalarni boshqarish, global tarmoq orqali qimmatli qog'ozlarni sotib olish va sotish faoliyatidir.

Umuman olganda, "Internet-trending" atamasi ushbu maqsad uchun maxsus yaratilgan dasturiy ta'minot yordamida Internet orqali savdoga masofadan kirish imkoniyatini anglatadi.

Internet-trending ikki xil bo'lishi mumkin:

“Vositachi yordamida” tarixan qimmatli qog‘ozlarga sarmoya kiritishning haqiqiy jarayonining elektron aksi bo‘lgan internet-trending birinchi turi hisoblanadi. Ushbu turdagi xizmatlarning mohiyati shundan iboratki, broker mijozning qimmatli qog‘ozlarining nominal egasi bo‘lib, unga savdo terminallariga kirish huquqini beradi, savdo tizimlari va birjalarga ulanadi [10; 2b]. Tizim brokerlariga kirish internet orqali amalga oshiriladi va mijoz real vaqt rejimida bitimlar bo‘yicha buyurtma berishi mumkin.

Masalan, rivojlangan AQSH bozori, bu yerda mijozlar bitimlar tuzadilar va brokerlardan hisobotlarni oladilar, bitimlarning o‘zi ro‘yxatdan o‘tkaziladi va qimmatli qog‘ozlar depozitariy va kiring tizimidagi egalarini juda qisqa vaqt ichida mijozlar hisob varaqlari o‘rtasida o‘zgartiradi, bu sizga qisqa vaqt ichida bitimlar tuzishga imkon beradi va shu bilan keng imkoniyatlar ochadi birja savdosi uchun;

“Mustaqil” — bu investorlar uchun yanada ilg‘or va istiqbolli onlayn-savdoning so‘nggi turi, ammo u hali ham kam rivojlangan va bir nechta firmalar tomonidan taqdim etilgan qo‘shimcha investitsiyalar va qonuniy tartibga solishni talab qiladi. Ushbu xizmatning mohiyati va asosiy xususiyati shundaki, investor real vaqt rejimida birjada deyarli mustaqil ravishda vositachi – operatsiyani bajarish uchun ariza yuborishi va uning bajarilishini kutishi kerak bo‘lgan Internet-broker orqali emas, balki maxsus dasturiy ta‘minot yordamida ishlaydi.

Ushbu turdagi Internet-trending yana bir afzalligi-bu samaradorlik, nafaqat ma‘lum bir narxda shartnoma tuzish, balki biror narsa o‘zgarsa, bitimni darhol qaytarib olish ham mumkin.

Internet-trending foydalanuvchilarga qimmatli qog‘ozlar portfelini uydan chiqmasdan boshqarish imkonini beradi. Haqiqiy vaqtda (onlayn) mijoz qimmatli qog‘ozlarning kotirovkasini, tovarlarni yetkazib berish bo‘yicha shartnomalarni, valyuta kurslarini ko‘radi, o‘z arizalarini mustaqil ravishda taqdim etishi mumkin.

Jismoniy shaxslarga birja savdolarida ishtirok etish imkoniyatini berishga tayyor bo‘lgan boshqa tashkilotlar-bu o‘zlarining savdo maydonchalarini tashkil etishga emas, balki mavjud bozorlarga, masalan, FOREX bozoriga kirishni ta‘minlashga ixtisoslashgan firmalarning serverlaridan tashkil topadi. 1971-yilda tashkil yetilgan xalqaro banklararo FOREX bozori valyuta savdosiga imkon beradi. Bugungi kunda FOREX savdosi juda mashhur, chunki FOREX bozorining umumiy aylanmasi 1 trln. ushbu bozorning asosiy ishtirokchilari ko‘plab tijorat tashkilotlari (banklar, investitsiya va dilerlik kompaniyalari, fondlar) va individual brokerlardir.

FOREX bozori ikki tuzilmadan iborat:

birinchisi, FOREX valyuta birjasi, bu yerda savdo aniq belgilangan miqdordagi valyuta bilan amalga oshiriladi;

ikkinchisi-xususiy brokerlar va investorlar tomonidan afzal ko‘riladigan valyuta naqd bozori.

FOREX bozoriga kirish telefon orqali, kompyuter terminali yoki Internet yordamida amalga oshirilishi mumkin – buning uchun broker faqat eng yaqin FOREX dilerligida akkreditatsiya olishi va kompyuterga maxsus dasturlarni o‘rnatishi kerak.

Virtual birjalardan tashqari, internetda shartli ravishda “fond birjalari” deb atash mumkin bo‘lgan bir qator ixtisoslashtirilgan resurslar mavjud. Ulardan biri universal elektron tezkor savdo xizmati Express Access hisoblanadi. Express Access-bu avtomatik savdo maydonchasi bo‘lib, unda siz turli xil “virtual tovarlarni” sotib olish va sotish bo‘yicha operatsiyalarni amalga oshirishingiz mumkin – veb-saytlardagi reklama platformalari va

boshqalar. Ushbu server sotuvchi va xaridor o'rtasida vositachi emas, chunki ular orasidagi barcha hisob-kitoblar to'g'ridan-to'g'ri amalga oshiriladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda iste'molchilarning texnologik innovatsiyalarga moyilligi nafaqat ijtimoiy-iqtisodiy va demografik xususiyatlar, balki texnologiyani idrok etish va turli bank xizmatlarining xususiyatlari bilan ham belgilanadi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, iste'molchilar elektron bank mahsulotlaridan foydalanishda qulaylik va vaqtni tejashga turtki beradi. Ammo ko'pincha iste'molchilar tejash va qulayliklarga qaramay, yangi moliyaviy xizmatlardan voz kechishadi. Bunday holda, asosiy rolni xizmatlarning texnologik mavjudligi va uni yaratish uchun zarur bo'lgan vaqt kabi omillar o'ynaydi.

Shunday qilib, yangi kommunikatsiya texnologiyalari – Internet rivojlanishi bilan yangi xizmat turlari – Internet xizmatlari paydo bo'la boshladi, ularning turlaridan biri moliyaviy Internet xizmatlari — Internet-banking, Internet-trending, Internet-broker va virtual (elektron) birjalardir. Ushbu xizmat turi quyidagi afzalliklarga ega: qulaylik, tezlik, vaqtni tejash, samaradorlik, dunyoning istalgan nuqtasidan foydalanish imkoniyati, shu bilan birga kamchiliklar mavjud – texnologik, vositachilik, provayder xatarlari. Onlayn moliyaviy xizmatlar moliya tizimini rivojlantirishning yangi tendensiyasi bo'lib, iqtisodiyotning raqobatbardoshligi va farovonligini ta'minlash uchun qo'shimcha o'rganish va tadqiqotlar talab qiladi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. G'M. Porsaev, B.Sh. Safarov, D.Q. Usmanova. Raqamli iqtisodiyot asoslari. (Darslik) –T.: "Fan va texnologiyalar nashriyot-matbaa uyi", 2020. 372 b.
2. Роздольская, И. В., & Исманов, И. Н. (2020). Развитие цифровой корпоративной культуры как важного инструмента стратегического развития организации. In Развитие экономической науки в условиях формирования глобального цифрового общества (pp. 24-29).
3. Kudbiev, D., Tursunova, D., & Qudbiyev, N. (2022). Buxgalteriya Hisobini Avtomatlashtirish Masalalari. Journal of Integrated Education and Research, 1(2), 107-112.
4. Ларионова Светлана Львовна (2023). МЕХАНИЗМЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ МОШЕННИЧЕСТВУ В СИСТЕМАХ ОНЛАЙН ПРЕДОСТАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫХ УСЛУГ. Финансовые рынки и банки, (3), 47-52.
5. MAT, T. Z. Management accounting and organizational change: impact of alignment of management accounting system, structure and strategy on performance. Philosophy School of Accounting, Finance and Economics Faculty of Business and Law Edith Cowan University. Perth Western Australia, 2010.
6. SCOTT, W. The impact technology is having on the accounting profession. World conference on higher education, 2009.
7. Razzaqova, D. A. Q. (2021). RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BUXGALTERIYA HISOBINI AVTOMATLASHTIRISHNING ROLI VA AHAMIYATI. Scientific progress, 2(8), 243-249.
8. Раззакова, Д. (2022). Системы Автоматизации Бухгалтерского Учета-Основа Эффективного Управления Экономикой. Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science, 3(5), 62-67.
9. Кундузова, К. (2023). KICHIK BIZNES KORXONALARIDA MOLIVAVIY REJALASHTIRISH VA BYUDJETLASHTIRISHNING XUSUSIYATLARI. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг

- долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 3(S/2), 163-172.
10. Кундузова, К. И. (2023). Преимущества И Проблемы Перехода К Цифровой Экономике. *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*, 4(1), 111-116.
 11. Кундузова, К. И. (2023). О КРИТЕРИЯХ ВЫЯВЛЕНИЯ НЕПЛАТЕЖЕСПОСОБНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ И ОКАЗАНИЯ ИМ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ. In *Устойчивое развитие: анализ тенденций российской и мировой экономики* (pp. 151-153).
 12. Ibragimovna, K. K. (2022). The system of indicators of the economic efficiency of land use in the context of the activities of agricultural enterprises of various forms of management Kunduzova Kumrikhon. *World Economics and Finance Bulletin*, 11, 33-37.
 13. Qudbiyev, N. T., No, D. M. O. G. L., Raximjonov, U. R. O. G. L., & Razzaqova, D. A. Q. (2022). SOLIQ ORGANLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING ROLINI OSHIRISH AHAMIYATI. *Scientific progress*, 3(1), 927-933.
 14. Nabievich, I. I. (2023). The Role and Specifics of the Valuation Method in Accounting. *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*, 4(5), 24-31.
 15. Tohirovich, Q. N., & Ibroximovna, N. I. (2022). RAQAMLI IQTISODIYOTDA EKSPORT VA IMPORTNI SOLIQQA TORTISH XUSUSIYATLARI. *Архив научных исследований*, 5(5).
 16. Темирқулов, А. А. (2023). Важность Мотивации В Эффективном Управлении Персоналом Организации. *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*, 4(1), 117-127.
 17. Атабаева, З. А. (2023). Автоматизация бухгалтерского учёта. *Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities*, 15, 164-169.
 18. Зиёдинова, Н. (2023). ИНВЕСТИЦИОН ҚАРОРЛАР ҚАБУЛ ҚИЛИШДА МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТЛАРНИНГ ЎРНИ. *Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences.*, 3(S/2), 173-179.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/7(3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).